

Hedehøg i Sydvestjylland Ynglesæsonen 2007

arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg

Nyudfløjet Hedehøg Ballum enge, 2. august 2007. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Dansk Ornitologisk Forening

Lars Maltha Rasmussen
september 2007

Datablad

- Titel:** Hedehøg i Sydvestjylland ynglesæsonen 2007
– arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg
- Forfatter:** Lars Maltha Rasmussen
- Udgiver:** Dansk Ornitologisk Forening
- Projektansvarlig:** Henning Heldbjerg
- Bedes citeret:** Rasmussen, L.M. 2007: Hedehøg i Danmark ynglesæsonen
2007 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg.
Dansk Ornitologisk Forening
- Kan rekvireres hos:** Web page:
www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/hedehoeg2007rap.pdf
- Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 138–140
1620 København V
Tlf.: 33 28 38 00
e-mail: dof@dof.dk
- Lindet Statsskovdistrikt
Landsdelscenter Sydjylland
Stensbækvej 29
74 82 61 05
6510 Gram
email: lindet@sns.dk

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	1
1. Indledning	2
1.1. Baggrund for projektet.....	2
1.2. Projektets formål	3
1.3. Projektets udførelse	3
2. Undersøgelsens forløb i 2007	4
2.1. Arbejdsfordeling	4
2.2. Metodik.....	5
2.3. Feltarbejdet	5
2.4. Yngleudbredelsen i Sydvestjylland	7
2.5. Udviklingen i antallet af ynglepar	8
2.6. Valg af ynglebiotop	9
2.7. Ynglesucces	9
2.8. Høstens forløb i 2007 og udflyvning.....	12
2.9. Beskyttelse af reder i ynglesæsonen 2007	13
4. Ringmærkning af unger af Hedehøg	15
5. Presse- og informationsaktiviteter	16

Figur 1: Adult Hedehøg hun over rapsmark. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

Sammenfatning

Projekt Hedehøg blev i 2004 indgået som en aftale mellem Skov- og Naturstyrelsen, Dansk Landbrug, Ribe Amt, Sønderjyllands Amt og Dansk Ornitologisk Forening. Aftalen er efter kommunalreformen fortsat i 2007 med Tønder Kommune og Esbjerg Kommune, der har afløst de to tidligere amter. Aftalen har til formål at levere relevante data om artens status og sikre en bedre beskyttelse af ynglende Hedehøg i dens hovedudbredelsesområde i Sydvestjylland. Samarbejdet mellem aftaleparterne har fungeret godt i 2007.

Det samlede antal ynglende Hedehøge i Sydvestjylland i 2007 anslås at være 23-25 par fordelt med 14 sikre, 9 sandsynlige og 2 mulige par. Da der ikke er oplysninger om ynglepar uden for undersøgelsesområdet i Sydvestjylland, er der samtidig tale om den samlede bestand i Danmark i 2007. Af de 21 par, hvor redehabitaten kendes, ynglede 20 par i afgrøder og et par i tagrør. De 20 par i afgrøder fordelte sig med 11 par i vinterhvede, 3 par i vinterbyg, 2 i raps, 2 par i lucerne og 2 par i græs.

For 12 par kunne tidspunktet for udflyvningen af første unge beregnes. Halvdelen af ungerne blev flyvefærdige i dagene lige op til den 22. juli, hvilket var en uge senere end i 2006. De øvrige kuld blev flyvefærdige i løbet af sidste uge af juli, og to kuld blev først flyvefærdige efter midten af august. Høsten af vinterbyg påbegyndtes omkring 5. juli, dvs. en uge tidligere end i de foregående to sæsoner. Høsten forløb dog betydeligt langsommere pga. regnfuldt og ustadigt vejr.

I alt 7 reder blev hegnet med elnet. Fra disse reder fløj der unger fra alle på nær én, hvor hunnen forlod reden i forbindelse med voldsom regn natten til den 28. juni. Fire af rederne blev hegnet allerede under æglægningen, da de var placeret i græs eller lucerne. Selvom tre af disse hegn stod i mere end to måneder, var foranstaltningerne uden problemer og gav en god beskyttelse.

En rede med unger i en rapsmark blev præderet natten efter skårlægningen, da der ikke blev hegnet samme dag. Yderligere 12 par opgav at yngle af ukendte årsager. Det antages at prædation og vedvarende regn og blæst omkring den 27. juni var de vigtigste årsager. Den gennemsnitlige kuldstørrelse var på 3,31 æg pr. kuld (n=12) og der fløj 22 unger fra 9 reder. Af disse 22 unger voksede de 16 op bag hegn. Beskyttelsesindsatsen derfor er der helt afgørende for den samlede succes. Der har i øvrigt været meget gode erfaringer med at hegne rederne inden høst. Dette nedsætter risikoen for prædation eller ødelæggelse i forbindelse med høst, og gør samtidig beskyttelsesarbejdet betydeligt nemmere at udføre.

Der er i 2007 blevet ringmærket og farvemærket 21 unger af Hedehøg fra 9 kuld. Mærkningen sker som i led i et internationalt projekt med tilsvarende farvemærkning i Holland, Niedersachsen og Polen.

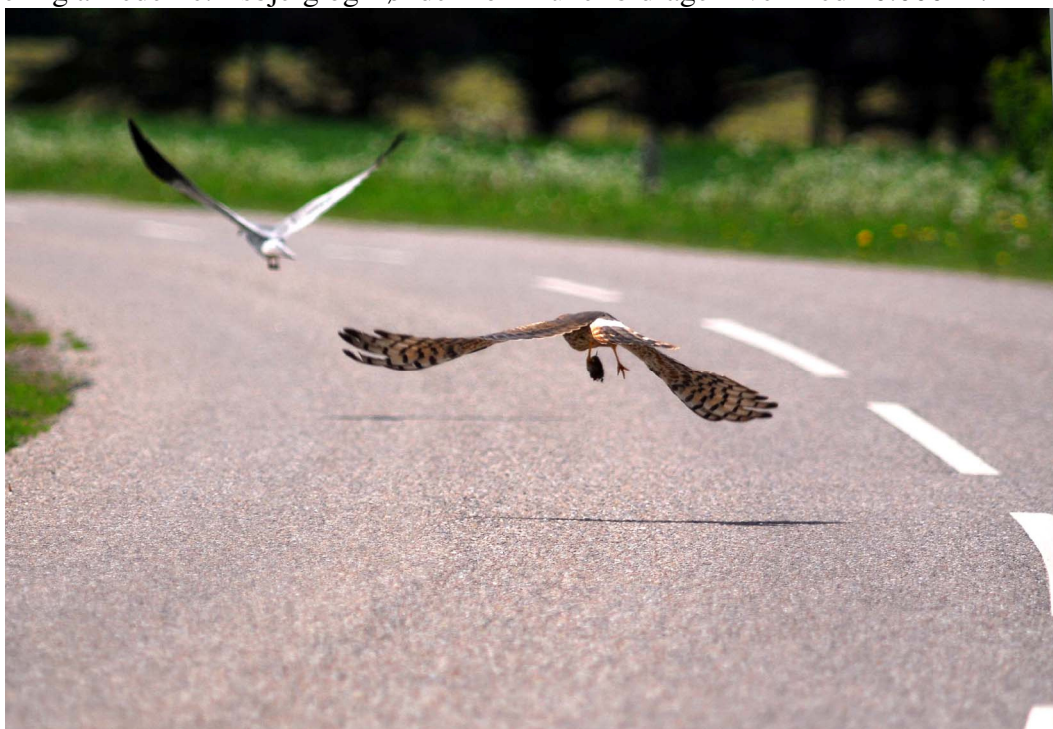
Det vurderes at Hedehøgens danske bestand er i fortsat tilbagegang og at artens bevaringsstatus er ugunstig. For at ændre situationen og sikre en gunstig bevaringsstatus vil det kræve en fortsat sikring af reder mod ødelæggelse, forstyrrelse og prædation. Et bedre kendskab til og stigende accept af projektet som følge af en flerårig indsats og positiv omtale i flere medier, især i Radio Syd, betød, at der kom flere vigtige oplysninger om ynglende Hedehøge fra landmænd og andre interesserede.

1. Indledning

1.1. Baggrund for projektet

Hedehøgen er blandt de sjældneste rovfugle, der yngler i Danmark. Siden 1970erne har antallet af ynglepar i Danmark årligt været mellem 25-50 par. Tyngdepunktet for udbredelsen er Ballum Enge ved Vadehavet. Enkelte par har næsten årligt ynglet i Jylland uden for dette område.

Da Danmark i hht. EF-fuglebeskyttelsesdirektivet er forpligtet til at sikre at Hedehøgen har en gunstig bevaringsstatus, har Miljøministeriet påtaget sig ansvaret for at sikre beskyttelsen af arten. I 2004 blev der underskrevet en samarbejdsaftale om ”Projekt Hedehøg”. Aftaleparterne var Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen ved Lindet Statsskovdistrikt, Ribe Amt, Sønderjyllands Amt, Dansk Ornitologisk Forening og Dansk Landbrug. Aftalen er efter kommunalreformen i 2007 fortsat med Tønder Kommune, Esbjerg Kommune og Statens Miljøcenter, Ribe der har afløst de to tidligere amter. Initiativ til den fortsatte beskyttelse af Hedehøgen blev taget på baggrund af den aftale som Miljøministeren og Dansk Ornitologisk Forening indgik i november 2003 om samarbejde om beskyttelse af truede fugle 2004-2006. Aftalen er i 2006 forlænget til 2009 og det er aftalt, at Lindet Statsskovdistrikt og andre berørte parter samarbejder med DOF om at sikre beskyttelse af Hedehøgen på baggrund af registrering af rederne og information til lodsejere og forpagtere. DOF står for feltarbejdet, mens myndighederne står for den konkrete beskyttelse af reder/unger herunder kontakt til lodsejere. Dansk Landbrug medvirker med kontakter og oplysninger overfor deres medlemmer og offentligheden. Miljøministeriet dækker de årlige udgifter på 85.000 kr. om året til projektledelse og registrering af rederne. Esbjerg og Tønder kommuner bidrager hver med 10.000 kr.

Figur 2: Hedehøgepar letter fra vej, som ofte bruges som siddeplads nær reder, hvor der mangler pæle eller andre gode siddepladser. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

Projektet er en opfølgning af ”Projekt Red Hedehøgen” der startede i 1995 som et samarbejde mellem Dyrenes Beskyttelse og Dansk Ornitologisk Forening. Det tidligere projekt til beskyttelsen af Hedehøg fandt sted i årene 1995–1998 og 2000–2002.

Hedehøgen indvandrede til Danmark i begyndelsen af 1900-tallet og bestanden kulminerede i 1930'erne og 1940'erne med 350–400 ynglepar. På dette tidspunkt ynglede de fleste par på heder, i hedemoser og i de nyplantede nåletræsplantager, der dækkede store arealer i det vestlige Jylland. I dag er arten overvejende knyttet til marsken i Vadehavsregionen, hvor den yngler dels i rørsump, dels i dyrkede marker med vintersæd.

Benyttelsen af dyrkede marker som ynglebiotop er af nyere dato – således at hovedparten af bestanden i dag yngler i dyrkede marker, mens dette kun undtagelsesvis forekom før 1987. Siden begyndelsen af 1990'erne har hovedparten af yngleforekomsterne været i dyrkede marker. Dette er en udvikling som også har fundet sted i Slesvig-Holsten, Niedersachsen og Holland, samt på Øland hvor de nærmeste forekomster af Hedehøge findes.

Da høsten af afgrøderne ofte sker før Hedehøgenes unger er flyvefærdige, medfører denne adfærd, at en betydelig del af ungerne visse år risikerer at blive dræbt under høstarbejdet, hvis der ikke træffes beskyttelsesforanstaltninger – dette var baggrunden for opstarten af Projekt Red Hedehøgen i 1995.

1.2. Projektets formål

Formålet med aftalen er at indsamle relevante overvågningsdata om Hedehøgens forekomst som ynglefugle både indenfor og udenfor EF-Fuglebeskyttelsesområder, og på grundlag af disse, at sikre en god beskyttelse af ynglende Hedehøge i artens hovedudbredelsesområde i Sydvestjylland gennem information til lodsejere og forpagtere om redernes placering, herunder at anbefale hensigtsmæssige driftstiltag i forhold til Hedehøgen. Desuden udarbejdes generel information om Hedehøgen samt om hvilke hensyn man kan tage til den i landbrugsdriften.

1.3. Projektets udførelse

Projekt Hedehøg udføres af DOF's projektmedarbejder, der som hovedopgaver har at lokalisere reder og vejlede i beskyttelsen af disse, samt udarbejde en årlig rapport over resultaterne. Hvor der har været risiko for at ungerne var truet af markarbejde, er lodsejeren blevet kontaktet og oplyst om Hedehøgens tilstedeværelse i markerne og de nødvendige beskyttelsestiltag. Der er informeret om, hvordan ungerne rent praktisk kan beskyttes under høstarbejdet, og projektmedarbejderen har tilbudt at afmærke eller hegne reden. Hegningen er sket for at minimere risikoen for, at rederne skal blive præderet af ræve, hvilket der er erfaring for, er en stor risiko, når der høstes omkring rederne. Der blev i 2007 indkøbt yderligere to sæt hegn bestående af elnet, pæle og spændingsgiver, så der i alt er 6 sæt og et ekstra batteri. Alle hegn har været i funktion samtidig, og tre hegn har været opstillet i godt to måneder.

2. Undersøgelsens forløb i 2007

2.1. Arbejdsfordeling

Opgaverne i forbindelse med Projekt Red Hedehøgen - 2007 var fordelt således: Feltarbejde, kontakt til lodsejere, vejledning, kontakt til pressen og rapportskrivning: Projektmedarbejder ved DOF, biolog Lars Maltha Rasmussen, DOF. Michael Clausen deltog desuden ved opsætningen og lokalisering af enkelte reder.

Kontaktperson i Lindet Statsskovdistrikt: Vildtforvaltningskonsulent Jeppe Ebdrup.

Øvrige kontaktpersoner: Konsulent Gunnar Jespersen, Dansk Landbrug, samt konsulent Peter Borgen, Dansk Familielandbrug, biolog Aksel Voigt, Tønder Kommune, landskabsarkitekt Dorrit Grytter og biolog Mette Kirkebjerg Due, Esbjerg Kommune, biolog John Frikke, Statens Miljøcenter i Ribe.

Projektansvarlig i DOF: Biolog Henning Heldbjerg.

Foruden ovennævntes indsats skal følgende takkes for at have været værter for Hedehøge, have bidraget med oplysninger eller for anden hjælp og venlig imødekommenhed i forbindelse med projektet: Kaj Andersen, Finn Birkholm-Clausen, Nis Christensen, Erik Ehmsen, Lorens Peter Frisk, Peter W. Gjelstrup, Henrik Refslund Hansen, Torben Kofoed Hansen, Peter Ilsøe, Thomas W. Johansen, Anker Dahlgaard Juhl, Hans Lausten, Hans og Margrethe T. Lydixen, Jens Nielsen, Emil Maltha Rasmussen, Jesper Tofft, Leon Sønnichsen, Conrad Vilhelm Hvidt, Ejnar Jørgensen Hansen, Orla Simonsen,

Jesper Johannes Madsen, Zoologisk Museum og Ben Koks samt Erik Visser, Groningen takkes for samarbejde om farveringmærkning af Hedehøg. Derudover takkes de mange, der har rapporteret forekomster af Hedehøg til DOFbasen.

Figur 3: Et bytteskifte mislykkes og hunnen taber byttet. Hunnen er formentlig en ungfugl fra 2006, der endnu er meget rødbrun og ustribet på undersiden. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

2.2. Metodik

Der er som led i DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) udarbejdet en monitoringsplan for Hedehøg som er tilgængelig på:

http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Monitoringsplan_hedehoeg.doc

Titlen er Rasmussen, L.M., Hoffmann A. & Nyegaard T. 2005: Monitoringsplan for Hedehøg *Circus pygargus*. DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY).

2.3. Feltarbejdet

Antallet af ynglepar, deres fordeling og ynglesucces m.v. er hovedsageligt opgjort på baggrund af egne observationer. Dertil kommer yderligere enkelte oplysninger, især fra personlige henvendelser til projektet. Oplysninger om forekomst af Hedehøg i DOFbasen er benyttet for at vurdere forekomsten af Hedehøge uden for undersøgelsesområdet i Sydvestjylland. I det følgende redegøres for feltaktiviteterne i projektområdet ved Vadehavet.

Trods optimale vejbetinger med usædvanligt varmt og solrigt vejr i april i fuglenes ankomstperiode blev de første Hedehøge set knap 10 dage senere end i 2004-06. Den første Hedehøg blev set på ynglepladserne den 24. april i Ballum Enge.

Der blev i etableringsperioden i løbet af maj registreret 20 par. Den samlede bestand vurderes ud fra antallet af sandsynlige og sikre par.

En landmand lidt nord for Lille Emmerske, knap 4 km nordøst for Tønder kontaktede Martin Iversen, Tønder, med et ynglefund i en rapsmark. Yderligere en landmand henvendte sig om yngleaktive fugle syd for Skast. Oplysningerne var af stor værdi, idet sandsynligheden for at lokalisere disse par var lille.

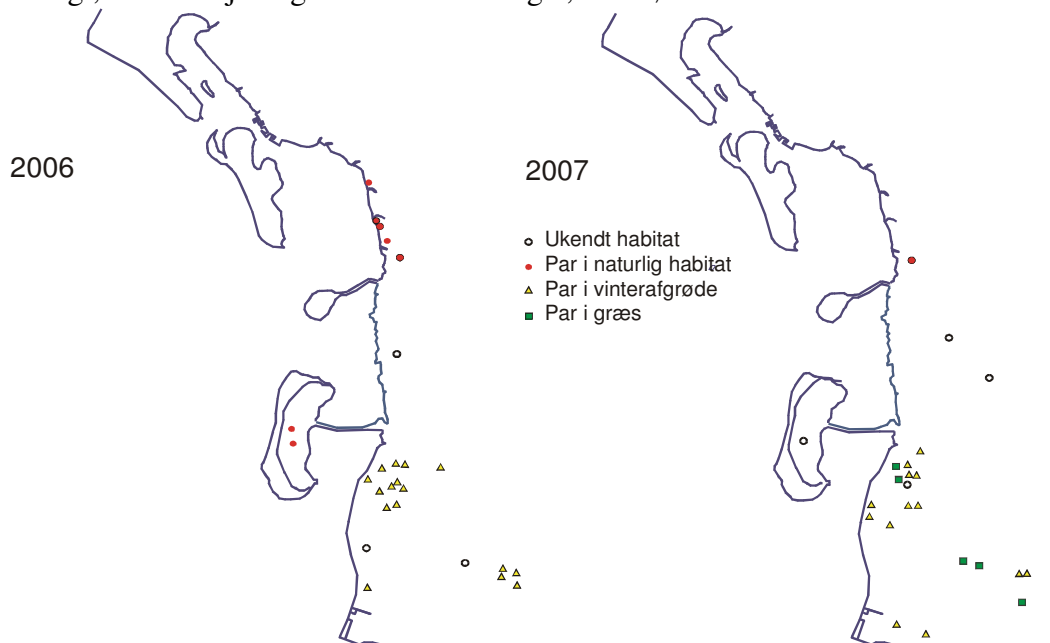
Figur 4: Hedehøg adult hun. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

Tabel 1: Oversigt over registreringerne af Hedehøg i Sydvestjylland i 2007 med angivelse af lokalitet, afgrøde, periode for registrering, kuld størrelse, ynglestatus og ynglesucces. Oplysning om, at et par har opgivet yngleforsøg er givet for par, hvor dette er observeret direkte eller hvor negative observationer på lokaliteten sandsynliggør dette. Oplysning om prædation er kun givet, hvor dette er konstateret med sikkerhed. Et par i "Ballum Enge Kr. Kold vest" er medtaget uden data i tabellen da dette par med stor sikkerhed flyttede og data står derfor under "Ballum Enge Kr. Kold, tværvej".

Lokalitet 2007	Afgørde	Rede					Status						
		Etablering	Rugefase	Ungerfase	Kuldstør	Flyv unger	Mulig	Sandsynlig	Sikker	Antal par	Opgivet	Prædation	
Ribe Holme	tagrør	1	0					1	1	1			
Øster Åbølling	ukendt	1	1					1	1				
Lindet	ukendt	1	1	1				1	1				
Rømø	ukendt	1	1				1						
Ottersbøl	vhvede	1	1			0		1	1	1			
Ballum Enge Kr. Kold, nord	vhvede	1	1	1	3	3			1	1			
Ballum Enge Kr. Kold gylle	vhvede	1	1	1	4	1			1	1			
Ballum Enge Kr. Kold, syd	vhvede	1	1		2	0			1	1	1		
Ballum Enge Kr. Kold terrested	vhvede	1				0		1			1		
Ballum Enge Kr. Kold vest	græs												
Ballum Enge Kr. Kold, tværvej	græs	1	1	1	4	1			1	1			
Harknag nord	raps	1						1		1	1		
Harknag syd	vbyg	1						1		1	1		
Harknag øst	raps	1	1	1	4	0			1	1	1	1	
Vesterende Ballum syd	vbyg	1	1	1	2	2			1	1			
Vesterende Ballum nord	vbyg	1	1	1	3	3			1	1			
Østerende Hede	raps	1	1	1	3	3			1	1			
Åsgård	vhvede	1	1					1		1	1		
Østerbyhede øst	lucerne	1	1	1	5	3			1	1			
Østerbyhede vest	vhvede	1	1	1	4	4			1	1			
Nr. Abild vest	raps	1	1						1	1	1		
Nr. Abild øst	vhvede	1	1	1	3	2			1	1			
Vennemose	lucerne	1	1		4	0			1	1	1		
Lund Mark	ukendt	1						1					
Rudbøl Kog	vhvede	1	1					1		1	1		
Ny Frederiks Kog	vhvede	1				0			1		1		
i alt		25	19	11	41	22		2	9	14	21	12	1

2.4. Yngleudbredelsen i Sydvestjylland

Af de i alt 25 registrerede ynglepar er den præcise redeplacering i forhold til habitatet kendt for de 21 par. Som i de foregående år er den største koncentration af ynglepar i og nær Ballum Enge (Figur 5). I Ribemarsken observeredes en han og to hunner, som opsøgte en lokalitet ved Ribe Holme, hvor der i flere år har ynglet Hedehøg. Fuglene forsvandt atter i juni. Fra juni blev der regelmæssigt set både hanner og hunner i marsken syd for V. Vedsted, men der var ikke sikre tegn på at disse ynglede. Det er muligt, at det drejer sig om de samme fugle, som først blev set i Ribemarsken.

Figur 5: Til venstre fordeling af 25 mulige, sandsynlige og sikre ynglepar af Hedehøg i 2006 med angivelse af redehabitat i Sydvestjylland. Til højre tilsvarende data for 25 par i 2007.

Dermed forsvandt Hedehøg helt som ynglefugl fra Ribemarsken, og der blev ikke med sikkerhed konstateret ynglepar nord for Ballum Enge. I Tøndermarsken blev der kun konstateret to sandsynlige ynglepar. Det ene par flyttede sandsynligvis syd for grænsen i løbet af yngletiden. Udbredelsen af Hedehøg er dermed yderligere indskrænket i forhold til i 1990'erne.

De par der har ynglet med succes, har været koncentreret til et meget begrænset område i den sydlige del af Ballum Enge og omkring Abild. Selvom Tøndermarsken nu kun huser enkelte ynglepar, er det en vigtig fourageringslokalitet for fugle, der yngler umiddelbart syd for landegrænsen. På Rømmø blev der igennem ynglesæsonen 2007, ligesom i 2005 og 2006, registreret Hedehøge af begge køn, men der var ikke iagttagelser der kunne stedfeste eller sandsynliggøre at fuglene ynglede her. Derfor regnes der med et muligt par på Rømmø. Regelmæssige iagttagelser af Hedehøge der fouragerer langs Sønderåen og i Frøslev Mose, er formentlig fugle der yngler på den tyske side af grænsen.

Uden for Vadehavsområdet er der ikke oplysninger om yderligere ynglepar i 2007.

2.5. Udviklingen i antallet af ynglepar

Figur 6: *Udviklingen i antallet mulige, sandsynlige og sikre ynglepar af Hedehøg i Sydvestjylland i perioden 1995 til 2007. Der er ingen data fra 1999 og 2003.*

Der er i Vadehavsområdet i alt registreret 14 sikre, 9 sandsynlige par Hedehøge og 2 mulige ynglepar (Tab. 1). Bestanden i 2007 bliver på dette grundlag opgjort til 23-25 par. Uden for Vadehavsområdet har der ikke været observationer af ynglepar.

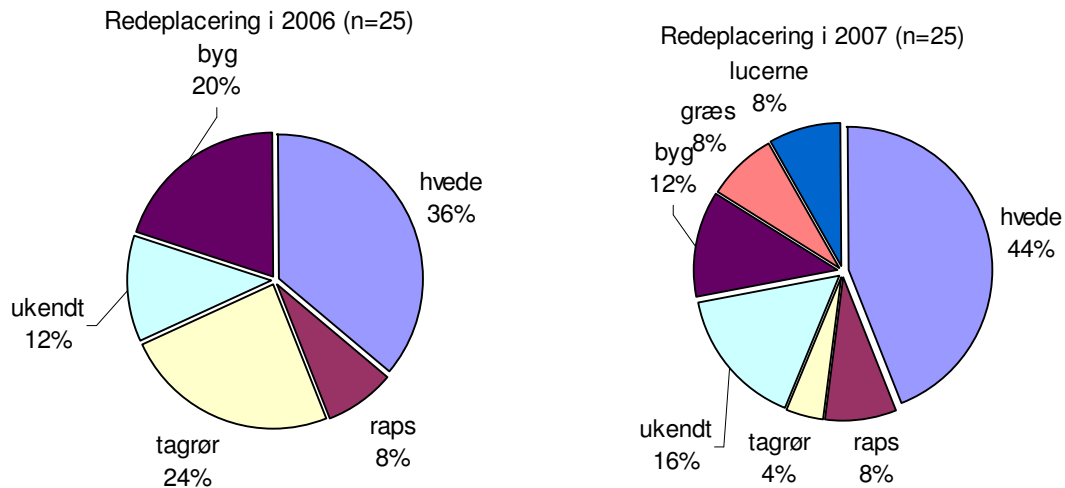
I perioden 1995-2007 har registreringerne varieret mellem 21 og 48 par og siden 1996 har bestandsudviklingen vist vigende tendens (Figur 6). I 2007 blev der registreret 25 sikre, sandsynlige eller mulige par mod 29 par i hele Danmark i 2006.

Figur 7: *Adult hun af Hedehøg med redemateriale i næbbet bygger rede i en græsmark i Ballum Enge. Foto: Lars Maltha Rasmussen.*

2.6. Valg af ynglebiotop

Valget af ynglebiotop blev fastslået for 21 af de 25 par der blev registreret. Fordelingen af ynglepar på type af redebiotop ses i figuren herunder.

Figur 8: Procentvis fordeling af redehabitat for 25 par i 2006 til venstre og 25 par 2007 til højre. Der var i 2007 en stor andel af par der ynglede i græs og lucerne, medens andelen der ikke ynglede i afgrøder (som f.eks. tagrør) næsten forsvandt.

Af 21 par, hvor redehabitatet kendes, ynglede 20 par i afgrøder og et par i tagrør; sidstnævnte opgav yngleforsøget. De 20 par i afgrøder fordelte sig med 11 par i vinterhvede, 3 par i vinterbyg, 2 i raps, 2 par i lucerne og 2 par i græs.

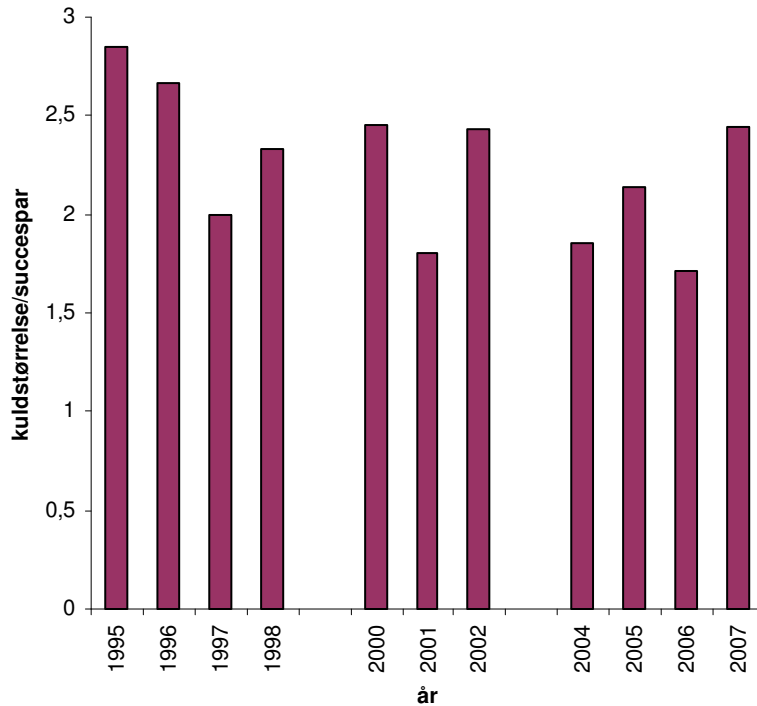
I Ribemarsken registreredes kun et enkelt par, som blev set ved en tidligere benyttet yngleplads i tagrør ved Ribe Holme. Her blev observeret en han og to hunner i maj, men herefter forsvandt fuglene, og der var ikke yderligere tegn på yngleaktivitet i Ribemarsken eller ved Ribe Østerå. I 2006 ynglede der 4 par i den smalle tagrørsbevoksning mellem bærmevejen og digegraven. To af disse par havde ynglesucces. Oftest vil sådanne ynglepladser, hvor flere par har haft ynglesucces blive benyttet de efterfølgende år. Imidlertid blev digegraven oprenset i november af Ribe Kommune i strid med det gældende vandløbsregulativ. Dette havde desværre den konsekvens, at oprenset materiale fra grøften blev lagt op i tagrørsbevoksningen, som desuden blev kørt i med en gravemaskine med larvefødde. Bevoksningen, som udgjorde ynglepladsen for de succesfulde par i 2006, var dermed uegnet som yngleplads. Det er ikke muligt at afgøre, om dette alene var årsagen til, at der var så usædvanligt få observationer af Hedehøge i Ribemarsken. Det er dog givet, at det ikke har bidraget positivt.

2.7. Ynglesucces

Der blev i 2007 registreret 11 par der bragte bytte til reden i ungeperioden. Fra 9 af disse kuld blev der registreret flyvefærdige unger. Til sammenligning var antallet af registrerede flyvefærdige kuld hhv. 11 i 2006, 6 i 2005, 13 i 2004, 7 i 2002 og 10 i 2001.

Der kom i alt 22 unger på vingerne fra de 9 reder. Det var gennemsnitligt 2,4 flyvefærdige unger pr. kuld med ynglesucces, hvilket er lidt højere end i de foregående år og lidt over gennemsnittet for perioden 1995-2007. I alt 16 af de 22 unger, der med sikkerhed fløj fra reden, blev beskyttet med hegn. Dette tilskrives den positive effekt af beskyttelsen af rederne. Det samlede antal flyvefærdige unger var derimod lidt lavere end

i 2006, hvor der blev registreret 24 flyvefærdige unger (Fig. 10). Ynglesuccesen set i forhold til det samlede antal sikre og sandsynlige par var dermed lavere. Det skyldes især at mange par opgav deres yngleforsøg. Hollandske undersøgelser vurderer, at en gennemsnitlig årlig ungeproduktion på mere end 1,5 unger pr. par i ynglebestanden er nødvendig for at modsvare dødeligheden i bestanden.¹

Figur 9: Antal flyvefærdige unger for reder med succes.

En rede med 4 små unger i en rapsmark, blev efter aftale med ejeren mærket af. Marken blev skårlagt den 28. juni, sådan at et passende stykke som aftalt blev stående omkring reden. Desværre blev projektmedarbejderen først informeret om skårlægningen den 29. juni. Samme dag blev det konstateret, at reden var tom. Det regnes for sandsynligt, at reden er blevet præderet i nattens løb.

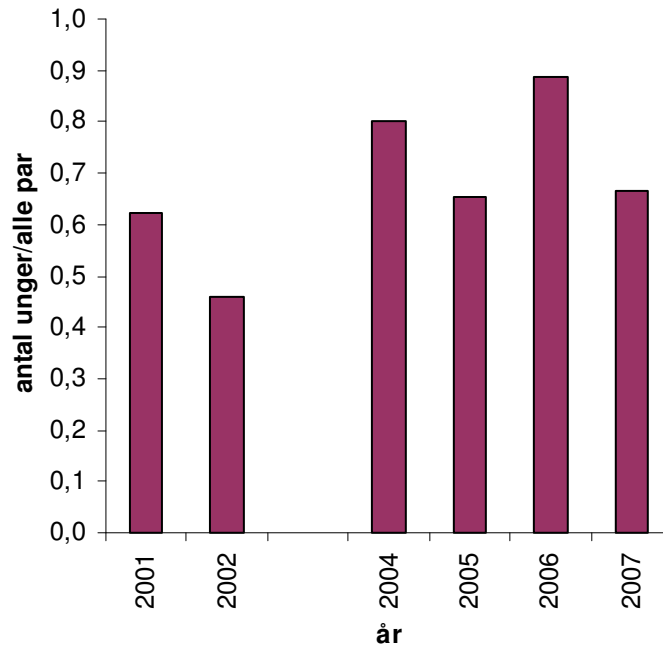
¹ Ben Koks. Pers. Medd.

Figur 10: Ung Hedehøg lander på pæl nær redestedet i Ballum Enge. 2. august 2007.
Foto: Lars Maltha Rasmussen.

De tidligere års erfaring viser at ræves prædation er en væsentlig årsag til manglende ynglesucces. I år blev der f.eks. set ræveunger foran en grav i samme græsmark, hvor et indhegnet par Hedehøge ynglede med succes bag et hegn. Uden hegning ville dette par ikke kunne få succes. Det er sandsynligt, at en af de væsentligste årsager til at ca. halvdelen af rederne blev opgivet i løbet af ynglesæsonen skyldes prædation af ræv. Der er kun kendskab til, at markarbejde var årsag til en enkelt opgivet yngleforsøg. Der var tale om et par i en græsmark, hvor græsset blev slået til hø, inden det var muligt at lokalisere reden. Dette par flyttede dog til en anden græsmark ca. 500 meter herfra, hvor reden blev hegnet og parret havde succes.

En rede i en græsmark blev lokaliseret i forbindelse med æglægningen. Græsset var sået i efteråret med udlæg af byg. Reden blev hegnet allerede under æglægningen. En uge senere blev marken høstet, og efter yderligere en uge supplerede landmanden elnettet med en glat tråd i en meters afstand, og marken blev herefter afgræsset af malkekvæg. Dette viser, at de forstyrrelser der er ved reden i forbindelse med opsætning m.v. som regel vil være uden betydning, og at hegning af reden giver en meget stor sikkerhed for ynglesucces i forhold til ubeskyttede reder.

Figur 11: Antallet af flyvefærdige unger i forhold til det totale antal sikre og sandsynlige ynglepar i perioden 2001 til 2007. Ingen data fra 2003. Antallet har været svagt stigende siden 2001.

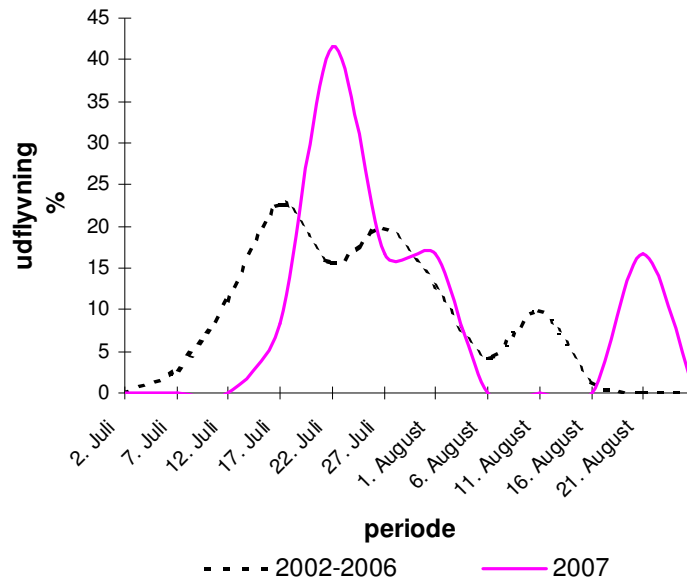
Hvis det er muligt, er hegnene blevet stående mindst en uge efter at ungerne er blevet flyvefærdige, da erfaringen viser, at ungerne bliver observeret i indhegningerne lang tid efter udflyvningen, og at ungerne er afhængige af at blive fodret nær reden og stadig opholder sig inden for hegnet om natten.

2.8. Høstens forløb i 2007 og udflyvning

Solrigt og ekstremt tørt vejr i april fulgte en vinter og et forår med temperaturer et par grader over normalen. Dette medførte at vinterafgrøderne, herunder græs og lucerne var meget veludviklede omkring tidspunktet for Hedehøgenes etablering..

I 2007 påbegyndte hovedparten af de succesfulde par æglægning i perioden 20.–25. maj. Fænologien for 12 par, hvor udflyvningsdato kunne iagttages eller beregnes viser, at toppen for ungerne udflyvning lå i sidste tredjedel af juli, ca. en uge senere i 2006 (Figur 11). Ustabilt og til tider regnfuldt vejr, måske kombineret med lave antal af mus i etableringsperioden i maj, har formentlig forsinket æglægningen. Helt normalt ses det for de par der foretager omlæg, at ungerne flyver 3-4 uger senere. Mere usædvanligt var et kuld med 4 unger, hvor den ene unge var næsten 7-10 dage senere udviklet end den næstsidste, hvilket også betød, at udflyvningen først skete i begyndelsen af august fra denne rede.

Høsten af vinterbyg startede omkring den 5. juli, ca. en uge tidligere end i 2005 og 2006, men ustadigt vejr medførte en forsinkelse af høsten på mindst en uge i forhold til modningen af kornet, og høsten skred kun langsomt frem. Dette vil generelt være til fordel for ynglende Hedehøge. Enkelte marker med vinterhvede blev høstet allerede omkring den 20. juli, men fortsat regnfuldt og ustadigt vejr udskød hovedparten af høsten til begyndelsen af august, hvilket er det normale.

Figur 12: Tidspunktet for første flyvefærdige unge for 12 kuld med fænologiske data i 2007 (fuldt optrukket linie), sammenlignet 71 kuld i årene 2000- 2002 og 2004-2006 (stiplet).

Figur 13: Høst den 7. juli 2007 omkring en rede i vinterbyg med to unger ved Ballum. Reden blev først fundet samme dag, og blev bagefter hegnet. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

2.9. Beskyttelse af reder i ynglesæsonen 2007

To reder blev mærket af inden høst. En rede i raps ved Harknag i den sydlige del af Ballum Enge blev lokaliseret lige efter klækning den 20. juni og afmærket efter aftale med ejeren, da det ikke er muligt at sætte hegn i denne afgrøde før høsten. Da marken blev skårlagt en uge senere den 28. juni, blev der som aftalt efterladt et ca. 10x10 meter uhøstet areal omkring reden. Imidlertid blev projektmedarbejderen først kontaktet dagen efter høst. På dette tidspunkt var ungerne forsvundet fra reden, og det formodes, at de er

blevet præderet i nattens løb. Dette understreger, at hegning omkring redestedet bør ske senest samme dag som der høstes for at minimere risikoen for prædation.

I alt blev 7 reder hegnet. Heraf blev de seks reder hegnet inden høsten af afgrøden. Som en opfølgning på erfaringerne fra 2006 blev rederne hegnet så snart de blev lokaliseret, hvis det vurderedes, at ungerne først forlader lokaliteten efter at afgrøden er blevet høstet. En rede i vinterhvede blev hegnet, da hele afgrøden lå ned efter kraftig regn den 28. juni, og ungerne var fuldt eksponerede for sol og vind og kunne iagttages med kikkert fra den nærliggende vej. Ungerne blev flyttet ca. 10 meter, hvor der var opretstående vegetation og hegnet placeredes her.

Hegning før høst af afgrøden kan lade sig gøre i de fleste afgrøder, dog ikke i raps. I lucerne rettede vegetationen sig op og voksede nærmest ind i hegnet. Selvom dette medførte lavere spænding på nettet, havde dette ikke umiddelbart nogen negativ effekt på hegnets effektivitet. Der blev ikke konstateret prædation af ræv i forbindelse med indhegningerne.

Figur 14: Michael Clausen svinger forhammeren under hegning af reden i græsmark ved Østerby Hede. Foto: Lars Maltha Rasmussen

En rede i lucerne nær Lille Emmerske blev fundet af ejeren, der kontaktede projektmedarbejderen via DOF. Reden blev hegnet, og hunnen fortsatte rugningen efter høsten af marken, men opgav i forbindelse med vedvarende regn og blæst den 27. juni. En anden rede i lucerne blev hegnet allerede under æglægningen, og fra denne rede fløj senere 3 unger. Der blev desuden sat hegn omkring to reder på græsmarker, og også her blev hegnene stående fra æglægning til efter udflyvning af ungerne. Det er første gang, at reder hegnes allerede under æglægningen, og hegnet blev således stående i mere end to måneder.

Det milde forår betød at stort set alle typer afgrøder var tilstrækkeligt udviklede til at virke tiltrækkende som redested for Hedehøge allerede i første halvdel af maj, hvor æglægningen finder sted. Dette medførte af flere par blev fundet ynglende i græsmarker og lucerne, mens færre par ynglende i raps, der allerede var stort set afblomstret omkring

den 12. maj. Da der oftest kun går fra få dage til under to uger inden afgrøderne på græsmarker og lucernemarker høstes, er det en forudsætning for en effektiv beskyttelse, at rederne hurtigt lokaliseres. Det er derfor ikke usandsynligt, at flere par uden at blive registreret, kan have forsøgt at yngle i disse typer afgrøder men have fået ødelagt deres kuld.

Opsætning af hegn allerede fra æglægningen kræver også et jævnligt tilsyn med, at hegnet står som det skal og at der er strøm på. Derfor indkøbtes et ekstra batteri, for løbende at kunne udskifte og oplade batterier. Forholdene i 2007 betød samlet et stort behov for en beskyttelsesindsats. I alt 16 af de registrerede 22 flyvefærdige unger voksede i 2007 op bag et hegn.

4. Ringmærkning af unger af Hedehøg

Figur 15: Ringmærkning af unge i indhegning i græsmark hos familien Lydiksen, Østerby Hede nær Højer. Foto: Michael Clausen.

Der blev i juli ringmærket 21 unger af Hedehøg fra 9 kuld, der alle blev forsynet med blå farveringe, hvis individuelle koder, med hvid skrift, vil gøre det muligt at følge fuglens færden hvis de vender tilbage til ynglelokaliteterne. Det er 3. år, at Hedehøge i Danmark bliver farveringmærket. Det sker som et projekt under Zoologisk Museum og som led i international forskning. Projektmedarbejderen er ansvarlig for Zoologisk Museums ringmærkning af arten. Der blev i 2007 iagttaget en farvemærket hun med blå farvering fra projektet. Hunnen var formentlig i sit 3. leveår (3K) dvs. klækket i 2005. Hunnen blev set i et område i Ballum Enge, hvor der inden for område på under en km² yngede 5 par Hedehøge. Hunnen blev dog ikke i området for at yngle og der var desværre ikke mulighed for senere at foretage en aflæsning af ringens kode, som kunne stedfæste fuglens præcise fødested. Det skal bemærkes, at en hollandsk satellitmærket hun, der i 2006 yngede i Holland i 2007 slog sig ned som ynglefugl i Slesvig-Holsten ca. 75 km syd for den dansk tyske grænse. Der vil i 2008 være mulighed for at kunne foretage betydeligt flere aflæsninger af farvemærkede fugle, da en større del vil være

ungledygtige og dermed opholde sig på en ynglelokalitet. Man kender ikke til hvor hovedparten af de unge ikke ynglende fugle opholder sig. Der ses årligt kun ganske enkelte 2K hanner, medens nogle få 2K hunner forsøger at yngle og derfor ses på ynglepladserne. Det vil også være interessant, hvorvidt der komme aflæsninger af dansk mærkede fugle på ynglepladser syd for grænsen.

Aflæsninger af Hedehøge kan rapporteres til en af nedenstående adresser:

Lars Maltha Rasmussen,
Pinngortitaleriffik
/Grønlands Naturinstitut
Boks 570, DK-3900 Nuuk
E-mail: lara@natur.gl
Tlf. 00 299 361200

Ringmærkningscentralen,
Zoologisk Museum
Universitetsparken 15
2100 København Ø.
Email: ringing@snm.ku.dk
Tlf. 35 32 10 29

5. Presse- og informationsaktiviteter

Der har været omtale af projekt Hedehøg i Radio Syd 3 gange. TV Syd bragte et indslag 14.7 hvor der blev mærket ved en rede. Der var omtale af projektet i "Landbrug Syd" 30.5.2007. I begyndelsen af august var der omtale af projektet i Berlinske Tidende, B.T., Kristeligt Dagblad, JyskeVestkysten og Radio Syd, hvilket var en opfølgning af en nyhed på DOF's hjemmeside.

Der er desuden gennemført to markvandring i forbindelse med et pilotprojekt for naturplaner i marsken med henblik på at gavne Hedehøgen. I denne forbindelse var aktuelle værter for Hedehøge inviteret. Der deltog samlet mere end 40 interesserede i disse to arrangementer.

DOF's hjemmeside om Hedehøgen, der jævnligt opdateres og tilføjes aktuelle fotos findes via flg. direkte link:

<http://www.dofbasen.dk/DATSY/datsyart.php?art=02630>

Figur 16: Adult Hedehøg han. Foto: Lars Maltha Rasmussen